

برنامه ریزی درسی با تاکید بر تدوین محتوای آموزشی

باقر فدایی

کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی

چکیده

برنامه ریزی درسی چیست؟ هدف از برنامه درسی چیست؟ پاسخ به این سؤالات و سؤالاتی از این قبیل و نیز تعاریف و تحولات برنامه ریزی درسی به طور نسبتاً مفصلاً در این مقاله آورده شده است. به طور مثال در این مقاله توضیح داده می شود که هدف از برنامه درسی در واقع جهت دهی به فعالیت های یاددهی - یادگیری فراگیر می باشد و نشان می دهد هدف نهایی آن چگونه یادگیری و شیوه و چگونگی اندیشیدن توسط فرد فراگیر است.

واژگان کلیدی: برنامه ریزی درسی، تدوین محتوای آموزشی، ضرورت و سازمان دهی برنامه ریزی

مقدمه

برنامه ریزی جزئی از زندگی انسان است و زندگی بدون برنامه، بی نظم خواهد بود، هر دولتی تا برنامه کارش را ارائه ندهد، از مجلس رای اعتماد نمی گیرد، هر وزارتخانه ای که برنامه نداشته باشد، در اداره ی امور و تخصیص بودجه و توزیع آن با مشکل مواجه می شود، مدرسه بی برنامه، بی نظم است، مدیر بی برنامه قادر به اداره ی مدرسه نخواهد بود، همین طور کلاس بی برنامه مغشوش و معلم بی برنامه هم باطل کننده عمر و فاسد کننده ی بیت المال است. بدون شک رسیدن به هدف های واقعی آموزش و پرورش که به ایجاد تغییرات مطلوب بر رفتار و نگرش فراگیران منجر می شود به کسب مدارج علمی، پرورش فکر و مهارت های فنی منتهی می گردد. نیاز به برنامه ریزی همه جانبه احساس می شود؛ که یکی از این جنبه ها توجه به برنامه ریز درسی است.

تاریخچه مختصر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی در ایران

ایرانیان از دوران باستان با کتاب الفت داشته و در روند تعلیم و تربیت از آن سود جسته اند. در عصر ساسانیان زبان پهلوی و آموزش و پرورش در این دوران تا جایی پیش رفت که منجر به تاسیس دانشگاه جندی شاپور گردید. ولی با تمام این پیشرفت ها تا قبل از آمدن اسلام به ایران آموزش و پرورش در این سرزمین به نجبا و ثروت مندان تعلق داشت و اکثریت مردم محروم جامعه از آن بی بهره بودند.

با آمدن اسلام به ایران در نظام آموزش و پرورش، تحولی شگرف حاصل شد. در تعلیم و تربیت اسلامی کسب آگاهی و شناخت بر هر فرد به عنوان فریضه قلمداد شده و بر همین اساس مدارس ابتدا در مساجد و بزودی در کنار آن ها به آموزش همه گانی اقدام کردند. از این پس ایرانیان خدمات ارزنده ایی به رشد و گسترش فرهنگ اسلامی و توسعه مدارس دانشگاه ها داشتند در زمینه تعلیم و تربیت صاحب نظران پیداشدند که در مورد اهداف، برنامه، سازمان و روش آموزش و پرورش اظهار نظر های ارزنده ایی نمودند.

افرادی مانند ابوعلی سینا، امام محمد غزالی، خواجه نصیر طوسی، سعدی و... در این زمینه گام های مؤثری برداشته اند به تدریج در مکتب خانه ها با محتوای برنامه های درسی خاص خود به تعلیم الفبا در قرائت قران و نوشتن مرسوم بود.

به تدریج این روند تا تالیف کتاب درسی ادامه یافت تا زمان قاجاریه که در کنار مدارس سنتی مدارس جدیدی به سبک اروپاییان تاسیس شد که در برنامه ی درسی آموزش زبان خارجه را برای نخستین بار پیش بینی نمودند و با تاسیس چاپخانه در تالیف کتاب گشایشی حاصل شد.

در سال ۱۳۵۸ بنا به تصویب شورای انقلاب، سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی به سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی تغییر نام یافت و ضمن اصلاح تغییر برخی از قوانین تشکیل آن مانند گذشته به کار برنامه ریزی و تالیف کتب درسی اعتبار جدیدی بخشید و با تلاش مؤلفین و اساتید مجرب و معلمان با تجربه در این سازمان گام های مثبتی در جهت بهبود برنامه ریزی و تالیف و ارزشیابی کتب درسی برداشته شد.

وضعیت موجود و دورنمای آینده ی برنامه ریزی و تالیف کتاب های درسی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی گروهی جهت اصلاح و پاک سازی کتاب های درسی در دفتر تحقیقات تشکیل دهید و به دنبال آن با همکاری بسیاری از صاحب نظران اسلامی مؤلفین متعهد و استادان و معلمان با تجربه، و محتوای بسیاری از کتب، دستخوش تغییر گردید در بسیاری از موارد کتاب ها جدیدی مطابق معیارها و ارزش های اسلامی مورد قبول جامعه تالیف و تدوین گردید.

باتمام کوشش هایی که پس از انقلاب اسلامی در روند برنامه ریزی و تغییر محتوای کتابهای درسی به عمل آمده است هنوز مسائل و مشکلات فراوانی در این راه وجود دارد. یکی از این مسائل عدم وجود نگرش سیستمی نسبت به مسائل و مراحل برنامه ریزی درسی است که عملاً کار تغییر و تحول در برنامه ها و کتاب های درسی را دچار مشکل می سازد.

مسئله ی دیگر کمبود کارشناسان برنامه ریزی و تالیف کتاب های درسی به روش علمی صورت پذیرد.

مشکل دیگر در این راه نداشتن نظارت کامل بر نحوه ی اجرای برنامه های درسی تدوین شده و ارزشیابی مداوم از کمیت و کیفیت این برنامه هاست تا بتوان از راه بازخورد حاصله مسائل و مشکلات موجود را شناسایی نموده و در صدد رفع آن ها بر آمد.

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی در صدد است با تغییر چارت سازمانی خود و تشکیل دفاتر جدید و جذب نیرو های لازم بر بسیاری از مشکلات موجود فائق آید مجموعه ی فعالیت های فوق با تغییر نظام آموزشی موجود می تواند افق روشنی را در روند برنامه ریزی آموزشی و درسی کشور به وجود آورده و زمینه را از هر نظر جهت رشد و تعالی آرمان های اصیل انقلاب اسلامی ایران فراهم آورد.

تعریف برنامه ریزی

تاکنون برای برنامه ریزی تعریف دقیق و کاملی که مورد قبول باشد ارائه نشده است. مردم عادی انجام هر کاری را برنامه گویند، مثلاً برای رفتن به پارک می گویند هفته آینده یک برنامه ی پارک داریم. از نظر دانش آموزان جدول دروس هفتگی را برنامه گویند. معلمان فهرست مندرجات یک درس و سر فصل دروس را برنامه گویند. مدیران مدارس تنظیم عناوین دروس و تطبیق آنها با کلاس و معلم را در دوره ی هفتگی برای یک سال تحصیلی برنامه گویند اما از نظر کارشناسان چیز دیگری است آنها در مواجهه ی برنامه و برنامه ریزی بیش از هر چیزی به محاسبه پیش بینی و تفکر قبل از عمل توجه و تاکید می کنند. معهداً کارشناسان، برنامه ریزی را عملی فرایند تعاملی و پیوسته بیت هدف ها، روش ها و محتوا و وسایل می دانند. شاپور راسخ برنامه ریزی طرح تدابیر ی می داند که به احسن وجه از منابع موجود جهت میل به اهداف مطلوب استفاده می کنند.

پی یرماس رئیس سابق شورای برنامه ریزی فرانسه می گوید: برنامه ریزی یعنی نشان دادن آینده در حال حاضر به کمک یک تلسکوپ ویا ترسیم تصویر آینده در زمان حال.

به نظر دکتریحیی فیوضات برنامه ریزی فراگردی است مداوم، حساب شده و منطقی، جهت دار و درونگره منظور ارشاد و هدایت فعالیت های جمعی برای رسیدن به هدف مطلوب.

برخی برنامه ریزی را پیش نگری و تدارک وساوتل وامکانات برای انجام عملیات در آینده و رسیدن به هدف ها تعریف کردند و بعضاً پیش نگری را همان برنامه ریزی می دانند و آن را عبارت از فراگرد استفاده از اطلاعات گذشته و حال برای تخمین و برآوردهای آینده قلمداد می کنند. به عبارت دیگر برنامه ریزی عبارت از یک سلسله عملیات منظم، سیستماتیک و مرتبط با یکدیگر بوده که به منظور دستیابی به یکسری اهداف معین و مشخص توسط یک نهاد، سازمان و یا دولت برای یک مدت معین انجام می گیرد. هدف از برنامه ریزی درسی در واقع جهت دهی به فعالیتها، چگونگی یادگیری و چگونگی اندیشیدن برای رسیدن به موفقیت می باشد.

دلایل ضرورت برنامه ریزی

انواع برنامه ریزی:

۱- از نظر زمانی (کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت)

۲- از نظر مکانی (کلان، بخشی، منطقه ای)

۳- از نظر حوزه عملکرد (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی)

برنامه ریزی و کنترل

برنامه ریزی و کنترل رابطه بسیار نزدیکی با یکدیگر دارند بطوریکه بسیاری از دانشمندان سیستم برنامه ریزی را بدون کنترل بی معنی دانسته و عنوان می کنند که بدون وجود نظارت و کنترل هیچ سیستمی نمی تواند به بالاترین ظرفیت خود برسد.

تعریف نظارت و کنترل

فعالیتی است که باعث تطبیق عملیات انجام شده با اهداف برنامه می شود. به عبارت دیگر، نظارت مستمر می تواند اهداف مورد نظر را از انحراف حفظ می نماید.

در مدیریت فرآیند، کنترل یا نظارت یک وظیفه اساسی و مهم به شمار می رود. فرآیند کنترل شامل سنجش نتایج عملیات یا هدفهای مطلوب و برنامه ریزی شده بوده تا در صورت لزوم اقدامات اصلاحی لازم به منظور حصول اطمینان از نیل به اهداف مورد نظر انجام گیرد. بطور کلی در سلسله فرآیندهای مدیریت، نظارت و کنترل از اهم فرآیندها است.

مراحل فرآیند کنترل

۱- تعیین و برنامه ریزی هدف ها و موازین

۲- سنجش نتایج حاصله و یا عملکرد

۳- تعیین میزان انحراف

۴- تعیین علل انحراف

۵- اقدامات اصلاحی

برنامه ریزی استراتژیک

تعریف استراتژی

استراتژی مفهومی نظامی دارد و "نقشه یا طرحی برای عمل" ترجمه شده است. بنا به تعریف استراتژی برنامه، الگوی رفتاری، سیاست یا تصمیمی است که سمت و سوی دیدگاهها و جهت حرکت سازمان را نشان می دهد و به معنی راهبرد می باشد.

تعریف برنامه ریزی استراتژیک

فرآیند برنامه ریزی استراتژیک گونه ای از برنامه ریزی است که در آن هدف، تعریف و تدوین استراتژی مطرح است.

دلایل بکارگیری برنامه ریزی استراتژیک

۱- برنامه ریزی استراتژیک برای محیط های به شدت پیچیده و متغییر طراحی شده است.

۲- برنامه ریزی استراتژیک برای کسب نتیجه است و بخشی از مدیریت نتیجه گرا را تشکیل می دهد.

۳- یک ابزار اساسی برای اعمال مدیریت است.

۴- برنامه ریزی استراتژیک خود را تطبیق می دهد.

۵- برای پشتیبانی مشتریان لازم است.

۶- برنامه ریزی استراتژیک ارتباطات را گسترش می دهد.

روش های اجرائی برنامه ریزی استراتژیک:

۱- تدوین چشم انداز:

چشم انداز سازمان باید خلاصه، بیاد ماندنی، مطلوب و ایده آل مناسب را به تصویر بکشد و همه سطوح را در نظر بگیرد.

۲- تدوین مأموریت:

- دلیل وجودی سازمان

- جایگاه مشتریان (ارباب رجوع) و ذینفعان

- نیازها یا مشکلات بارز فعلی

- بازبینی ماموریت فعلی سازمان

۳- ارزش ها و اصول رفتاری:

ارزش ها ملاک تصمیم گیری مشترک در کلیه شغلها و موقعیت هاست و باورهای مشترک کارکنان هر سازمان است.

۴- ارزیابی محیط درونی و بیرونی:

ارزیابی محیط درونی نقاط ضعف و قوت سازمان را مشخص می سازد و ارزیابی محیط بیرونی فرصت ها و تهدیدها را تعیین می کند.

۵- استراتژی های سازمان و موضوعات استراتژیک (استراتژی های اصلی):

قسمتی از ماموریت وجودی سازمان را به صورت خواسته های بلند مدت بیان می کند و حالت کلی، چند جانبه و وسیع دارد و در درون خود یک ایده و روش را معین می کند.

۶- اهداف کلان (بلند مدت):

- تعیین هدف، یک تلاش جمعی و تیمی است.

- داشتن دید سیستمی و یکپارچه ضروری است.

- برای اهداف پیشنهادی، علت ها و معلول ها مشخص شود.

۷- سنجش و ارزیابی عملکرد:

هدف از سنجش و ارزیابی عملکرد، اندازه گیری دقیق آن میزان اطلاعاتی است که در صورت استفاده درست، موفقیت سازمان در استراتژی ها و اهداف را تضمین می کند.

۸- تحلیل فاصله:

ابزاری برای بکارگیری مقایسه سیستماتیک بین وضع موجود و وضع مطلوب است.

۹- اهداف خرد (اهداف سالیانه):

هدفهای سالیانه آرمانهای بلند مدت را به بودجه های سالانه تبدیل می کند. این اهداف مبنای مشخصی برای نظارت و کنترل بر عملکرد سازمان آرایه می دهد.

اهداف خرد (سالیانه) دارای ویژگی های زیر می باشد:

- خاص و قابل صراحت

- قابل اندازه گیری

- قابل دستیابی

- نتیجه گرا

- کوتاه مدت

۱۰- استراتژی های عملیاتی:

استراتژی وظیفه ای فکر یا ایده استراتژی اصلی را به فعالیت های طراحی شده برای دستیابی به اهداف سالیانه مشخص می کند.

تفاوت استراتژی وظیفه ای و اصلی:

الف) افق زمانی

ب) مشخص بودن

ج) مشارکت کنندگان

۱۱- خط مشی:

خط مشی ها چارچوب هایی برای راهنمایی تفکر، تصمیم گیری و اقدام مدیران و زیردستان آنها در اجرای استراتژی سازمان است. خط مشی ها که غالبا "دستور عمل های عملیاتی" نیز نامیده می شوند، جهت استاندارد کردن بسیاری از تصمیمات تکراری و کنترل سلیقه و اعمال نظر مدیران و زیردستان در اجرای استراتژی های عملیاتی می تواند مفید باشند. در حقیقت خط مشی ها باید از استراتژی های وظیفه ای نشأت گرفته و قصد آنها کمک به اجرای استراتژی باشد.

۱۲- برنامه های اجرایی:

پاسخ به اینکه چه کارهایی باید انجام شود.

۱۳- ارزیابی فرآیند برنامه ریزی استراتژیک:

در نهایت با ارزیابی فرآیند برنامه ریزی استراتژیک می توان پی به موقعیت سازمان برد.

تکنیک های برنامه ریزی درسی و برنامه ریزی عملیاتی

تمامی کوشش های برنامه ریزان در عملیاتی ظاهر می گردد که در نهایت برای دستیابی به مأموریت های سازمان لازم می باشد. همانطور که قبلا نیز اشاره شد برنامه ریزی استراتژیک یک نوع از برنامه ریزی بوده که نهایتا به عملیات منجر خواهد شد. لیکن از دیر باز تکنیک هایی تحت عنوان روش های برنامه ریزی تصویری جهت عملیاتی کردن برنامه ها مورد استفاده قرار می گرفته است.

صرف نظرا از برنامه ریزی استراتژیک اکثر قریب به اتفاق برنامه ریزی های اجرایی به شیوه تصویری نموداری می باشد، زیرا:

۱- موضوعات بیشتری در فضای کمتری قابل بیان است.

۲- بسیار سریع و غالبا آسانتر تفهیم می گردد.

۳- اجرا، کنترل، ارزیابی و تجدید نظر در برنامه را آسانتر خواهد نمود.

روش های برنامه ریزی تصویری

۱- روش نمودار گانت

۲- روش های شبکه ای

۱-۲- روش پرت (PERT)

۲-۲- روش سی.پی.ام. (CPM)

روش نمودار گانت:

روش نمودار گانت نخستین و اساسی ترین روش تصویری در برنامه ریزی عملیاتی می باشد. این روش در خلال جنگ جهانی اول توسط هنری ال. گانت ابداع گردیده و هم اکنون نیز به عنوان یکی از بهترین روش های تصویری مورد استفاده قرار می گیرد.

این روش اصولا برای زمانبندی انجام وظایف به وجود آمده و دارای دو بعد است:

۱- محور عمودی شرح عملیات (و یا حتی وظایف) را بر حسب تقدم و تاخر انجام آنها (مراحل انجام کار) را نمایش می دهد.

۲- محور افقی نیز نشان دهنده زمان می باشد.

مثال:

ویژگی های نمودار گانت:

این نمودار نشان می دهد که:

- ۱- چه کارهایی و یا عملیاتی باید انجام گیرد.
 - ۲- هر کار و یا عملیات از چند وظیفه تشکیل شده است.
 - ۳- چه وظایفی باید بطور همزمان دنبال گردد.
 - ۴- در داخل هر عملیات چه وظایفی باید بطور سریالی انجام شود.
 - ۵- زمان شروع و پایان هر وظیفه در چه تاریخی می باشد.
 - ۶- دستیابی به هدف نهایی در چه تاریخی بدست می آید.
- ایرادات این روش:
- ۱- رابطه بین وظایف مختلف در هر کار مشخص نمی باشد.
 - ۲- رابطه بین وظایف یک کار را با سایر وظایف کارها و عملیات دیگر مشخص نمی نماید.
 - ۳- تاریخ شروع و پایان هر وظیفه مشخص می باشد، لیکن معین نشده است که در هر لحظه از زمان ما چند در صد در هر وظیفه پیشرفت خواهیم داشت.
 - ۴- کنترل کردن عملیات و تعیین اینکه در هر لحظه از زمان کل عملیات در چه مرحله ای از پیشرفت می باشد دشوار می باشد.

روش های شبکه ای:

کوشش هایی که در رفع ایرادات وارده به روش نمودار گانت به عمل آمد، برنامه ریزی به روش شبکه ای را بوجود آورد.

تعریف شبکه:

شبکه، تصویری جامع و دقیق از وضع کلی و تمامی مراحل لازم برای اجرای یک برنامه و روابط آن با یکدیگر است. معمولا جزئی ترین قسمت هر مرحله از کار در شبکه را فعالیت می نامند.

فعالیت :

هر قسمت مشخص و معین از انجام یک طرح یا یک برنامه را یک فعالیت می نامند. نتیجه هر فعالیت یک رویداد بوده که خود منشاء فعالیت بعدی خواهد بود.

رویداد :

رویداد نشان دهنده شروع و پایان یک فعالیت است.

اساس شبکه را رویداد و فعالیت تشکیل می دهند.

روش و مراحل تنظیم شبکه:

۱- تعریف هدف

۲- تهیه فهرستی منطقی از فعالیت ها

۳- تعیین تقدم و تاخر رویدادها و فعالیت ها

۴- شناخت دقیق روابط بین فعالیت ها

مزایای عمده برنامه ریزی شبکه ای:

- ۱- روابط بین تمامی فعالیت ها خواه به صورت مستقیم و خواه غیر مستقیم را بیان می کند.
- ۲- مشکلات و موانع احتمالی در طول برنامه را مشخص و قابل رفع می کند.
- ۳- نشان می دهد که چه فعالیت هایی باید به موازات یکدیگر و چه فعالیت هایی باید به صورت سری انجام شود.

- ۴- روابط بین فعالیت ها را بطور دقیق نشان می دهد.
- ۵- برنامه های بسیار پیچیده و مفصل را بسیار ساده و قابل درک بیان خواهد کرد.
- ۶- برای تعیین زمان دقیق هر فعالیت از آمار و احتمال استفاده می کند.
- ۷- زمان لازم جهت انجام کامل یک طرح را تقریباً دقیق بیان می کند.
- قواعد ترسیم شبکه:
- ۱- فعالیت پیش نیاز(پایه):
 - ۲- اصل تقدم و تاخر: قبل از شروع یک فعالیت باید کلیه فعالیت های ماقبل ترسیم شده باشد.
 - ۳- نمایش فعالیت ها: هر فعالیت باید فقط یک بار بر روی شبکه ظاهر گردد.
 - ۴- نمایش رویداد: شبکه باید دارای یک رویداد آغازین و یک رویداد پایانی باشد.
 - ۵- رویداد پوششی: رویدادی است که نقطه پایان چند فعالیت باشد.
 - ۶- رویداد جوششی: رویدادی است که نقطه آغازین چند فعالیت است.
 - ۷- رویداد واسطه:
 - ۸- شماره گذاری رویدادها: رویدادها باید به صورتی شماره گذاری شوند که همواره شماره رویداد پایه کوچکتر از رویداد پایانی باشد. ضمناً رویداد تکراری مجاز نمی باشد.
 - ۹- طول کمانها
 - ۱۰- واحد زمان
 - ۱۱- حلقه در شبکه: در شبکه وجود حلقه مجاز نبوده و نباید در شبکه ها حلقه ای شکل گیرد.
- روش پرت:
- ”پرت“ روشی جهت به حداقل رساندن تاخیر، وقفه و تضاد در انجام برنامه و هماهنگ ساختن قسمت های مختلف یک طرح اجرایی می باشد. به عبارت دیگر در این روش ما به دنبال تعیین هرچه دقیق تر **زمان لازم** برای نیل به یک هدف نهایی و کوتاه کردن این زمان تا حد ممکن می باشیم.
- پس به عبارت دقیق تر ”پرت“ مبتنی بر طول مدت اجرای برنامه و روش های کوتاه کردن این مدت قرار دارد.
- روش برآورد زمان:
- $$TE = (A+4M+B)/6$$
- A: زمان حداقل
M: زمان محتمل
B: زمان حداکثر
- نظارت، کنترل و ارزیابی:
- اساس ارزیابی در روش پرت بر زمان سنجی قرار دارد، و اینکه آیا: فعالیت مورد نظر مطابق زمانی که برای آن برآورد شده، انجام می گیرد؟
- مثال:
- روش سی.پی.ام:
- ”سی. پی. ام.“ تقریباً همان روش ”پرت“ است با اضافه اینکه:
- اولاً: کاهش و افزایش هزینه ها را تنها در تقبل و تطویل زمان برنامه ها ندانسته بلکه به محاسبه مستقیم هزینه می پردازد.
- ثانیاً: چون به ندرت به اجرای برنامه های بدون سابقه می پردازد، از لحاظ برآورد زمان مشکلات بسیار کمتری داشته و کوشش خود را صرف محاسبه هزینه های برنامه می کند.

در "سی. پی. ام." برای اجرای هر فعالیت دو زمان منظور می گردد:

۱- زمان طبیعی که طی آن فعالیت با هزینه معمولی انجام می گردد.

۲- زمان فشرده که برای انجام فعالیت ها در زمان کوتاه تر و با هزینه بیشتر انجام می گیرد.

بطور کلی سعی "سی. پی. ام." در این است که کمترین هزینه مناسبی را که بتوان برنامه را با آن در کمترین زمان مناسب اجرا کرد را بدست آورد.

نتیجه گیری

در هر جامعه ای متخصصان تعلیم و تربیت اعتقاد دارند که شکوفایی و رشد و سعادت اجتماع به کمک نظام تربیتی مرفقی و علمی و سالم حاصل می گردد. به عبارتی یکی از طریق اساسی افزایش بهره وری و تسریع رشد یافتگی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی اعتلاء کیفیت نیروی انسانی است. که این ارتقاء و تکامل به مدد تعلیم و تربیتی فعال و پویا و سازنده امکان پذیر است.

چنین امکانی هنگامی فراهم خواهد شد که دست اندرکاران نظام آموزشی جهت دستیابی به این امر مهم به برنامه ریزی سنجیده آموزشی و درسی اقدام نمایند. محتوای برنامه های درسی دربرگیرند. اساسی ترین خط مشی ها برای رسیدن به هدفهای آموزش و پرورش است. بنابراین لازم است در تهیه و تدوین آنها نهایت دقت اعمال شود تا جوابگوی نیازهای ناشی از تحولات سریع علمی و تکنولوژی و اقتصادی اجتماعی باشد.

«سقراط» می گفت: «زندگی بدون تحقیق و تفحص و بدون مطالعه حیات معناداری نیست و ارزشی ندارد» تعلیم و تربیت فرآیندی کمکی است در شدن و تکامل انسان. تعلیم و تربیتی که در این جامعه نظرات تعلیم و تربیت پویا و سازنده ای است که به آدمی روحیه خلاق و آزاد می بخشد و روشی را پیش پای آدمی می نهد که بتواند در محیط خود به تفحص و جستجو بپردازد و دنیای خود را آگاهانه بازسازی کند.

نظام آموزشی ما متأثر از نظام تربیتی اسلام و تعلیم و تربیت منبعت از اسلام تعلیم و تربیتی است پویا مبتنی بر تحقیق، تفکر، تعقل و استدلال. انسان بر خواسته از چنین تعلیم و تربیتی انسان چشم و گوش بسته ای که پذیرای هر چیز باشد نیست.

تربیتی انسان چشم و گوش بسته ای که پذیرای هر چیز باشد نیست " و لاتقف مالیس لکل به علم " «از چیزی که درباره آن دانشی نداری پیروی مکن»

بنابراین اهدافی که آموزش و پرورش به دنبال تحقیق آنها است باید از انتقال حرف معلومات فراتر باشد بدین معنی که بازده آموزش باید افرادی باشند که به جای تکرار کارها و اعمال گذشتگان در پی کارهای نوینی باشند که به تولید علم بیفزاید و این ها افرادی باشند دارای ذهنیت فلسفی و خلاق با روحیه ای انتقادی و با شخصیتی فعال و پویا. و به این مهم نمی توان دست یافت مگر با استفاده از برنامه های درسی فعال و گسترش روشهای یادگیری فعال.

منابع:

- ۱- آیت اللهی، رضا (۱۳۹۰)، اصول برنامه ریزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، تهران.
- ۲- آهانگران، محمداسماعیل (۱۳۸۸)، اصول و مبانی برنامه ریزی استراتژیک، موسسه فرهنگی انتشاراتی زهد، تهران.
- ۳- سازمان مدیریت و برنامه ریزی (۱۳۸۹)، مطالعات آمایش سرزمین، دفتر آمایش و توسعه پایدار، تهران.
- ۴- سازمان مدیریت و برنامه ریزی (۱۳۸۳)، قانون برنامه چهارم توسعه، معاونت امور اداری، مالی و منابع انسانی، تهران.
- ۵- شکوهی، علیرضا و محمد نثاری (۱۳۹۲)، برنامه ریزی استراتژیک: راهنمای کاربردی ایجاد و توسعه، انتشارات بیست، اصفهان.

- ۶- مجتهدزاده، غلامحسین (۱۳۷۸)، مقدمه ای بر اصول و مبانی برنامه ریزی منطقه ای، انتشارات دفتر آموزش ضمن خدمت وزارت آموزش و پرورش، تهران.
- ۷- مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۳۶)، پیشنهاد روشی برای برنامه ریزی عملیاتی، مرکز پژوهش مجلس، تهران.